

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
הפניות השערות: אהנה, סלוק – סוף פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מראק = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי משמעות; מרכא טפאא – מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, כד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן; 2: זקא-גדול; 3: רביע; 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישית: (קדאא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט; ויצא מהענין; קדאא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

קדמא מרכא [פשטא] [מונח] ... זקא-קטן בין שני קיסרים (אתנה סלוק, סלוק אתנה) – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר (קיסר = אתנה או סלוק) מרכא פשטא מונח זקא-קטן – והוא תיאור ואחריו הלכה, או הוא הלכה ואחריו הלכה, לימוד אלפני לפניו ואפשר גם לאחרי

1.1 דברים ואתחנן ג,כג
דברים ואתחנן ג,כג,כו:

ס [כנ] וְאַתְחַנֵּן אֶל-ה' בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר:

[כז] וַיִּתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רַב-לֵךְ אֶל-תּוֹסֵף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בְּדַבַּר תְּהִי:

פסוק (ג,כג) וְאַתְחַנֵּן הַל אַחֲרַי (ג,כו) וַיִּתְעַבֵּר – קדמא, שהוא הגורם ל- (ג,כג) וְאַתְחַנֵּן . מתי היה ענין וַיִּתְעַבֵּר ה' בִּי ?

[כח] וַיִּתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם – קדמא מרכא פשטא מונח זקא-קטן, כעין לכתחילה ובפועל. לכתחילה כבר נגזר על משה בסנה ואח"כ במצרים לפני יציאת מצרים, שלא יכנס לא"י,

רש"י שמות ד,יג ביד תשלח – ביד מי שאתה רגיל לשלוח, והוא אהרן. דבר אחר: ביד אחר שתוצא לשלוח; אין סופי להכניס לארץ ולהיות גואלם לעתיד, יש לך שלוחים הרבה.

רש"י שמות ו,א עתה תראה – העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם אל הארץ (ראה סנה' קיא,א).

אבל הגזרה יצאה אל הפועל כתוצאה מהכאה בסלע במקום לדבר אליו, בשנה הארבעים ליציאת מצרים. בשנה הארבעים עם ישראל נקרא העדה השלמה, שכבר מתו מתי המדבר ואלו פרושו לחיים (רש"י במדבר חקת כ,א ע"פ תנחומא חקת יד) מתו כמעט כל יוצאי מצרים שנגזרה עליהם המיתה. העם ביקש מים כי באר מרים נעלמה אחרי מותה. משה ראה מורים על סלע מסוים וכנס המורים – הסרבנים, לשון יוני: שוטים, מורים את מוריהם. (רש"י ע"פ תנחומא חקת ט). פ"ה ה-רלב"ג (חקת כ,יג) שהיה במיעוט אמונה בשם. ועל כך נענש העם בהיפקד מהם משה ואהרן כדי שלא תהיה להם ירושת הארץ באופן שלם, שלא היו ראויים לזה מצד מרים.

על משה היה לדבר אל הסלע ויוציא מים כדי לקדש שם שמים ברבים, כי היה במיעוט אמונה בשם. אבל אפשר שהוא גם הבין שבנסיבות כמו עוון פוער שקרה אח"כ יהיה מיעוט האמונה הזה להם לרועץ ויהיה קיטרוג לעם ישראל לדורות ולא יהיה להם סניגור. לכן הוא נטל על עצמו את האחריות לכך שלא למדו כיאות אמונת ה', לכפר על בני ישראל ולהיות סניגורם כנגד פוער המתעורר בכל עת שגגה ומנסה להסטיין, ולכן הכה בסלע בנוסף לדיבור אליו ובכך יצאה אל הפועל הגזרה שלא יכנס לא"י.

ע"פ ה-רלב"ג יש עוד דרך להבין הקרא [כז] וַיִּתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם - כבר בארנו בפרשת 'פרה' (במ' כח), איך היתה הגזרה הזאת על משה בעון ישראל. ויאמר ה' אלי רב לך - רוצה לומר: רב לך חכמה ושפע נבואה במה שהשגת, עד שלא קם נביא אחר כמוך; ולזה אין צורך לך לבא בארץ לזאת הסבה, כי כבר זכית באלו המעלות, למה שלא זכה אחר.

[כח] וַיִּתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם – לכתחילה הביאה לא"י היא לזכות בשפע חכמה ונבואה. בפועל משה רבנוזכה בהם במדבר, לכן אין צורך לך (למשה) לבא בארץ לזאת הסבה, כי כבר זכית באלו המעלות, למה שלא זכה אחר. אבל הסבר זה לא נוגע במלת למענכם.

(ג,כז) וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי - קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כעין כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו. הכתוב לפניו פותח במלת וַיִּתְעַבֵּר במובן של כעס / דין קשה, ומרמז לפי רש"י רב-לך שלא יאמרו הרב כמה קשה (כמו וַיִּתְעַבֵּר - קשה) והתלמיד כמה סרבן מפציר. וכו'

ונראה כי אותו רעיון שמשוה רבנו לא נכנס לא"י כדי לשמש סניגורם של ישראל מפני קיטרוג פוער מובא גם בפסוקים הבאים:
דברים ואתחנן ד,כא – כב:

[כא] וְהָיָה הַתְּאַנְּף-בִּי עַל-דְּבָרֵיכֶם

וַיִּשְׁכַּע לְבַלְתִּי עֲבָרֵי אֶת-תִּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי-בֹא אֶל-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-תָּה אֶלְהִיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:

[כב] כִּי אֲנֹכִי מֵת בְּאָרֶץ הַזֹּאת אֲיַנְּנִי עֲבָר-אֶת-תִּרְדֵּן

וְאַתֶּם עֲבָרִים וַיִּרְשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:

כִּי אֲנֹכִי מֵת בְּאָרֶץ הַזֹּאת – מונח מרכא פשטא מונח זקא-קטן, כעין לימוד אלפני לפניו, מפסוק (ד,כב) אלפניו המיידית הוא הסיפא של

(ד,כא) וַיִּשְׁכַּע לְבַלְתִּי עֲבָרֵי אֶת-תִּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי-בֹא אֶל-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-תָּה אֶלְהִיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:

הלפני לפניו הוא הרישא של (ד,כא) וְהָיָה הַתְּאַנְּף-בִּי עַל-דְּבָרֵיכֶם.

הלימוד אלפני לפניו משמש בפי' רש"י על שני הפסוקים,

רש"י (כא) התאנף - נתמלא רוגז. על דבריכם - על אדותיכם על עסקיכם. (כב) כי אנכי מת וגו' אינני עבר - מאחר שמת מהיכן יעבור? אלא אף עצמותי אינם עוברים (ראה ספ"ב קלה).

נציג את פרש"י בסדר הפוך כדי לתמוך בהשערה של לימוד אלפני לפניו. נתחיל בפסוק (ד,כב)

[כב] כִּי אֲנֹכִי מֵת בְּאָרֶץ הַזֹּאת – מונח מרכא פשטא מונח זקא-קטן, כעין לימוד אלפני לפניו,

רש"י (כב) כִּי אֲנֹכִי מֵת וגו' - מאחר שמת מהיכן יעבור? אלא אף עצמותי אינם עוברים (ראה ספ"ב קלה).

מפרש"י אנו למדים שמשוה רבנו לא עובר חי וגם לא עובר מת (היינו עצמותיו)

ועכשו הלימוד אלפני לפניו בא ללמד שמה שנראה כ- וְהָיָה הַתְּאַנְּף-בִּי – (רש"י ד,כא) נתמלא רוגז ודין על הפרט - משה רבנו, הינו

לטובת הכלל - עם ישראל, על-דְּבָרֵיכֶם - (רש"י ד,כא) על אדותיכם על עסקיכם. הפשט מדבר על העבר אבל הרמז על העתיד. כי

כך משה רבנו שתמיד לימד זכות על ישראל ממשך להיות סניגורם של ישראל מפני קיטרוגים בכל הדורות שכולם מתנקזים לפוער, וכאשר פוער מתעורר לקטרג, רואה את משה רבנו הקבור מול מקום מעשה פוער ונסוג לאחור.

וְהָיָה הַתְּאַנְּף-בִּי (שם הוי' עם ו"ו החיבור מעלה אפשרות שזה ה' ובית דינו) הנראה כגזרה על היחיד - משה רבנו, שלא יכנס לא"י על

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
הפניות השערות: אהנה: סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שיה לפישה; מרכא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפישה; תביר מרכא ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרשה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

דברי העם, בעומק הענין הינו לטובת עם ישראל. שיתוף מידת הדין הוא הסתרה מהשטן שמשנה רבנו נשאר בעבר הירדן המזרחי למנוע מפעור והדומים אליו להסתיין נגד ישראל ולעתיד לבוא להנהיג את כל עם ישראל מהגלויות אל א"י.

דברים ואתחנן וד, ט, פרשת שמע

פ [ד] שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: [ה] וְאֵתְּבַרְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ: [ו] וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ: [ז] וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: [ח] וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ: [ט] וְכַתְּבָתָם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

בבלי ברכות יגא, משנה - היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא, אם כוון לבו - יצא. **גמרא.** שמע מינה: מצות צריכות כוונה! מאי אם כוון לבו - לקרות. לקרות? והא קא קרי! בקורא להגיה.

תנו רבנן: קריאת שמע ככתבה, דברי רבי; וחכמים אומרים: בכל לשון.

מאי טעמא דרבי? אמר קרא וְהָיוּ - בהוייתן יהו. ורבנן מאי טעמייהו? אמר קרא: שְׁמַע - בכל לשון שאתה שומע.

ולרבי נמי, הא כתיב שְׁמַע! ההוא מבעי ליה: השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך.

ורבנן? סברי להו כמאן דאמר: לא השמיע לאזנו - יצא.

ולרבנן נמי הא כתיב וְהָיוּ! ההוא מבעי להו שלא יקרא למפרע. (ללא סדר)

ורבי, שלא יקרא למפרע מנא ליה? נפקא ליה מ-דְּבָרִים הַדְּבָרִים.

ורבנן? - דְּבָרִים הַדְּבָרִים לא דרשי.

תנו רבנן: [ו] וְהָיוּ - שלא יקרא למפרע. **הַדְּבָרִים ... עַל-לִבְבְּךָ,** יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה, תלמוד לומר: **הָאֵלֶּה - עַד כְּאֵן צְרִיכָה כוּוֹנָה,** מכאן ואילך אין צריכה כוונה, דברי רבי אליעזר, אמר ליה רבי עקיבא: הרי הוא אומר (יגב) (דברים וא' ו'), **אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ -** מכאן אתה למד שכל הפרשה כולה צריכה כוונה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי עקיבא.

• טט – (ד' ואתחנן ו, ט) **וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה -** גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו. (א) דעת רבנן בשמירת סדר האמירה, מתבטאה בהלכות תפילין ומזוזות, שחייבים להכתב כסדר כתיבתן בתורה בזמן הכתיבה ומקומם על הקלף. חיוב זה לא חל על שאר פרשיות התורה. אפשר כי כאן רביע מרמז לכסדרן למשל בתפילין של יד, מונח כעין עוד רביע לרמז לכסדרן בתפילין של ראש, וכן כסדרן במזוזה. ודבר זה מחויב בכל שיטה של סדר פרשיות תפילין.

• (ב) עוד ענין של יצא מן הכלל ללמד על עצמו נדון ב-**בבלי ברכות** בדיון בין רבי אליעזר לרבי עקיבא עד היכן בקריאת שמע צריך כוונה. ר"א אומר מ- **שְׁמַע** עד **וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה,** ר"ע אומר עד סוף פרשת שמע [ט] ... **בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ;** , משמע שאר הקריאה והתפלה לא צריכים אותה רמת כוונה. ועיקרי הדברים הם חמישה: 2 בפסוק (ז,ו) **וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם,** 2 בפסוק (ו,ח) **וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ;** , 1-ו בפסוק (ו,ט) **וְכַתְּבָתָם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ;**

שו"ע או"ח ס' לב סעיף א' וסעיף כג

והיו - בהוייתן יהו, פי' כסדר שנכתבות בתורה יהו כתובין:

רמ"א וצריך לכתבם בסדר הזה, לכתוב תחילה הקודמת בתורה וגו'

ביאור הלכה בסעיף א' וצריך לכתבם וגו'. הג"ה זו איירי לענין קדימת הזמן ולענין קדימת המקום מבואר להלן בסימן ל"ד בטו"ר וב"י עי"ש.

בסדר הזה. ... ודעת ה"ט **ביר"ד סימן ר"ע** דלדברי התוספות **מנחות ל"ב ע"א ד"ה "דילמא"** כשר אם אין סידור בהפרשיות של שמע והיה אם שמוע אחר שאין סמוכות בתורה וגו'.

* טט - כוונת התוספות שאין חיוב שמירת קדימת הזמן וקדימת המקום בשתי פרשיות אלו בתו"מ. וקדושת יום טוב חולק על ה"ט ז' ככוונת התוספות ואומר שכוונת התוספות שאין הקפדה על קדימת הזמן אבל יש הקפדה על קדימת המקום.

* טט - **וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה -** גרשיים מונח רביע, ר"ל **וְהָיוּ -** גרשיים, יצאו **הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** מונח רביע - ארבע פרשיות התפילין מן הכלל ללמד על עצמן שמונח רביע - שיש בכתבת רביעיית היד ורביעיית הראש שתי הקפדות א' קפידת הזמן ב' קפידת המקום. בכתבת התורה עצמה אין קפידת זמן וקפידת מקום.

שולחן ערוך, אורח חיים, סימן לב סעי' לו יעשה כל פרשיותיה פתוחות חוץ מפרשה אחרונה הכתובה בתורה שהיא "והיה אם שמוע" שיעשנה סתומה ואם שנה פסול.

* טט - אפשר שזה מבוסס על הקרא והיו **הדברים האלה -** גרשיים מונח רביע, והיו כהוייתן בתורה

* **שמות בא יג א-י -** קדש לי כל בכור פתוחה בראש ופתוחה בסוף

* **שמות בא יג א-טז** והיה כי יביאך פתוחה בראש וסגורה בסוף

* **דברים ואתחנן ו ד - ט** שמע ישראל פתוחה בראש וסגורה בסוף

* **דברים עקב ו ד-ט** והיה אם-שמע סגורה בראש וסגורה בסוף

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
 המצוות הששירות: אחת, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטתה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצג פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "יגיד מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.2 דברים ואתחנן ג,כג

דברים ואתחנן ג,כג – כד:

ס [כנ] וְאַתְחַנֵּן אֶל-ה' בַּעַת הַהוּא לְאָמֹר:

רש"י לְאָמֹר זה אחד משלושה מקומות שאמר משה לפני המקום: איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו (ספרי ד כו). כאן מלת לְאָמֹר במובן לאו אמר. משה מבקש לקבל תשובה לתחנוניו שבפסוקים הבאים.

[כד] אֲדַנֵּי הוּ אֶתְהּ תַחֲלוּת לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-נְדָלְךָ וְאֶת-יָדְךָ תַחֲזֹקָה אֲשֶׁר מִי-אֵל בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כַמַּעֲשִׂיךָ וְכַנְבוֹרְתְּךָ:

רש"י (כד) ה' אלהים - רחום בדין. אֶתְהּ תַחֲלוּת לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ - פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שנגזרה גזרה;

אֲדַנֵּי הוּ – המלים קריאתן כפי רש"י (כד) ה' אלהים - רחום בדין. בדין משמעו ישיבת בית דין, כסא דין ולזה מרמז אֲדַנֵּי הוּ – מונח רביע, כסא דין (ארבע רגליים) ועליו מוכרע העולם לשבט או לרחמים כהמשך פירוש רש"י משולב בהסבר ע"פ טעמי המקרא. וְאֶת-יָדְךָ – טפחא ללא מרכא בתפקיד רבוי לא מוגבל, - זו ימינך שהיא פשוטה לכל באי עולם (ראה שם). תַחֲזֹקָה – אתחנן מגביל היינו שאתה כובש ברחמים את מדת הדין בחזקה

אֶתְהּ תַחֲלוּת לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-נְדָלְךָ – פעמיים זקף בין שני קיסרים (כאן בין סלוק של פסוק קודם ובין אתחנן שבפסוק זה) כעין דבר החוזר, היקש, והוא היקשו של משה מדברי ה' בשמות כי תשא בחטא העגל אמר לו (משה לקב"ה): ממך למדתי (מדברך היקשתי), שאמרת לי: (שם' תשא לבג, ז) וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי; וכי תופס הייתי בך? אלא לפתוח פתח, שבי היה תלוי הדבר להתפלל עליהם (ראה ספ"ד כז). כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו.

רש"י אֲשֶׁר מִי-אֵל וגו' - אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצין וסנקטוריון הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעבור על מדותיו. אתה - אין מי ימחה בידך אם תמחול לי ותבטל גזרתך (ראה יל"ש תורה תמיד). ולפי פשוטו: אֶתְהּ תַחֲלוּת לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ - מלחמת סיוחן ועוג, כדכתיב "ראה החלתי תת לפניך" (דב' בלא); הראני מלחמת שלשים ואחד מלכים.

רש"י אֶת-נְדָלְךָ - זו מדת טובך, וכן הוא אומר (במ' שלח יד, ז; ראה ספ"ב קלד) וְעַתָּה יְגַדֵּל-נָא כַחַ אֲדַנֵּי .

אֶת-נְדָלְךָ – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, כעין בקשה כמו שבעבר נענית לתחנוני והעברת את גזרת השמדת ישראל וגילית חסד לפרוע מהם בארבעים שנה כך עתה דחה ההיפרעות ממני משה. וכך פירש אור החיים (ג,כג) וְאַתְחַנֵּן ... אכן פרוש אומר בַּעַת הַהוּא הוא זמן שנשבע ה' על דור המדבר שלא יראו את הארץ שאמר בפרשה שלמעלה וכללו למשה בכלל שבועת הגזרה כמו שאמר (א,א) נִם-בִּי הַתְּאֲנֵף ה' בְּגִלְלָתְכֶם בעת ההיא התחנן לה' לבטל גזרתו ולהתיר השבועה וגו'

(דב' א,א) נִם-בִּי הַתְּאֲנֵף ה' בְּגִלְלָתְכֶם - (סלוק) פשטא מונח זקף-קטן טפחא ודין או פעולה אחריו לְאָמֹר נִם-אֶתְהּ לֹא-תִבָּא שָׁם: כעין תבנית לימוד אלפניו ולאחריו. אפשר כי דברי אור החיים שמשנה נכלל בשבועת הגזרה אבל בפועל חי עד אשר נגזר עליו במפורש, מתאימים לתבנית הטעמים בקרא (דב' וא' ג,ב) וַיִּתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם - קדמא מרכא פשטא מונח זקף-קטן במלה אחת, שהיא כעין לימוד לכתחילה ובפועל, כאן לפי אור החיים לכתחילה נכלל משה בשבועת הגזרה בגלל המרגלים בשנה השניה ליציאת מצרים. בפועל נגזר עליו ע"י שהכה בסלע במקום לדבר אליו ולקדש שם שמים ברבים. וזה פירוש (דב' וא' ד,בא) וַה' הַתְּאֲנֵף-בִּי עַל-דְּבָרֶיכֶם – ע"פ ראב"ע ור' יוסף בכור שור על ההכאה בסלע כנאמר ב-(במ' חקת כח),

דברים ואתחנן ד,ב: לֹא תִסְפוּ עַל-הַדְּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצְוֶה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת ה' אֲלֵהֶיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצְוֶה אֶתְכֶם:

רש"י (ב) לֹא תִסְפוּ - כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בלולב, וחמש ציציות, וכן וְלֹא תִגְרְעוּ (ראה ספ"ד פב). ראה דברים ראה יגא, לא תסף עליו – חמשה טוטפות בתפילין, וגו'

רבי יוסף בכור שור (ב) לֹא תִסְפוּ - כי אם לֹא תִסְפוּ, לֹא תִגְרְעוּ; נראה כך: אם תוסיפו - חמש פרשיות, או חמשה מינין, או חמשה גדילים, אז תוספת מביאה לגירעון. ונפקא מינה, שילקה על כל גירוע, ולא על כל תוספת; אבל אם צוה הקדוש ברוך הוא שבעה ימי סוכה ותוסף שמיני, הכא אינו לוקה משום 'בל תוסיף', כי 'בל תגרע' ליכא, כדמפרש: מה שעשה עשוי; מפני הרב יודה בן רבי אליעזר נוחו עדן [הגה"ה]. אבל אם תוסיפו -תגרעו, ו'כל המוסיף גורע' (ע"פ סנה' כט,א): שאם תעשה חמשה גדילים, או תוספת וגרעת ארבעה, שאינו כלום כל מה שעשיתה, שלא עשיתה כמצותה. וכן ארבע פרשיות שבתפילין וכן ארבע מינין שבלולב. אבל אם ישבת שמונה ימים בסוכה, לא גרעת שבעה, שהרי לא בא השמיני עם שבעה, ומה שעשה עשוי. ומיהו לפי הפשט נראה גרוע, שנראה שלא עשית השבעה לשם מצוה, שבלא מצוה אתה עושה כמו כן. ומיהו הקדוש ברוך הוא יודע לבות בני אדם וכוונתן.

רמב"ן (ב) לֹא תִסְפוּ - כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשה מינין בלולב, חמש ציציות; וכן לא תגרעו; לשון רבנו שלמה. וכך אמרו בספרי (ספ"ד פב): מנין שלא תוסיף על הלולב ועל הציצית? תלמוד לומר: לא תוסיפו; ומנין שאין פוחתים מהן? תלמוד לומר: לא תגרעו; מנין שאם פתח לבורך ברכת כהנים, לא יאמר: הואיל ופתחתי לבורך, אומר ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם" (דב' ז,א), תלמוד לומר "הדבר" (דב' יג,א) - אפילו דבר לא תוסף עליו. אבל לא באלה בלבד אמרו, אלא אף הישן בסוכה בשמיני כבונה לוקה, כמו שמוזכר במסכת ראש השנה (כח,ב), וכן אם יעשה החג ששה עובר ב'לאו' הזה. ולפי דעתו, אפילו בדא לעשות מצוה בפני עצמה, כגון שעשה חג בחדש שבדא מלכו, כירבעם (ראה מ"א יב,לג), עובר בלאו. וכך אמרו (ראה מגילה יד,א) לענין מקרא מגלה: מאה ושמונים נביאים עמדו להם לישראל ולא פחתו ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת חוץ ממקרא מגילה; מאי דרוש? וכו'. ובירושלמי (ראה מגילה א,ה [ע,ד]): שמונים וחמשה זקנים ומהם כמה נביאים היו מצטערים על הדבר. אמרו: כתוב "אלה המצוות אשר צוה ה' את משה" (וי' כז,לד) - אלו המצוות שנצטוו מפי משה. כך אמר לנו משה, ואין נביא אחר עתיד לחדש דבר לכם; ומרדכי ואסתר רוצים לחדש דבר? לא זו משם נושאין ונותנין בדבר, עד שהאיר הקדוש ברוך הוא עיניהם וכו' - הרי שהיתה המצוה הזו אסורה להם; אם כן היא בכלל "לא תוסיף עליו" (דב' יג,א), אלא שלא למדנו ל'מוסיף' על פי נביא אלא מן הכתוב, שאמר "אלה המצוות" - אין נביא רשאי לחדש בו דבר מעתה. ומה שתקנו חכמים משום גדר, כגון שניות לעריות וכיוצא בהן, זו היא מצוה מן התורה; ובלבד שידע שהם משום הגדר הזה, ואינן מפי הקדוש ברוך הוא בתורה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מראא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק ו – סדור שחלק, השלם וחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מתיבה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מתיבה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

רלב"ג (ב) לֹא תִסְפוּ על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם וגו' - הזהיר בזה המקום שלא להוסיף דבר על מצות התורה ושלא לגרוע מהם, כדי שישמרו מצות התורה בכללם. ולזה הוא מבואר, שההוספה במצות שיהיה תכליתה לשמור מצות התורה - לא נמנעה (וזה דרך חיזוק לקיום המצוה), וההוספה שתכליתה אינה לשמור מצות התורה - נמנעה; וכן הדין בגרעון. משל ההוספה שאינה לשמור מצות התורה אך להפך: כי התורה התיירה בעילת יפת תואר אשר יִשְׁבְּנָה במלחמה בתנאים שנוכרו בפרשת 'כי תצא' (ראה דב' כא, יא-יג); ואם יוסיפו על לא התורה ויעשו זה הדין ביפת תואר שלא יִשְׁבְּנָה במלחמה, הנה זאת ההוספה היא כנגד כונת התורה; וכן אם לוקחו על ארבעה מינין שבלולב מין או מינים אחרים, כי בזה תפסד כונת התורה. וכן אם חדשו מצוה יש בה קצת הריסה לכוונת התורה. משל ההוספה שהיא לשמור כונת התורה: הגדרים שהוסיפו חכמים על מצות התורה, כמו אמירה לגוי בשבת שהיא שבות (ראה שבת קנ"א), ושלא להכין ביום טוב להאכיל את הגוים, ומה שידמה לזה. ויש שם גם כן קצת מצות מדרבנן כמו נר חנוכה וקריאת מגלה; והכונה בזה - הַהִמְשָׁךְ לכוונת התורה, שהשתדלה במקומות רבים לפרסם הנסים, להוסיף אמונה בשם יתעלה. משל הגרעון שאינו לשמור כונת התורה: כאלו תאמר שגרעו ממצות יבום וחליצה (ראה דב' כה, ה'-י) מצות חליצה, ויתקנו, שאם לא יחפוץ ליבם תהיה אשת המת מותרת לאחר בלא חליצה, או שיגרעו כל זאת המצוה בכללה. והנה ירבו המשלים על זה. משל הגרעון שהוא לשמור כונת התורה: אם יתקנו שתהיה מצות חליצה קודמת למצות ייבום, מפני ראותם שכונת הייבום אינה לשם שמים במייבמין; או אם יתקנו שיהיה אסור לבא על יפת תואר קודם שנתגיירה. והוא מבואר, שלא יוכלו לגרוע מצוה בכללה לשמור כונת התורה. ולפי שהוא אפשר שיחשוב חושב שכבר תשלם כונת התורה בזולת המצות התלויות בארץ אחר שאינן נוהגות בכל מושבות, והתורה - ראוי שתהיה שלמת התועלת למקיימים אותה באיזה מקום שיהיו, הוסיף להזהיר על דבר המצות ההם באמרו: "ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוניה' אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה" (להלן, ה), והם הקרבנות והטמאות והטהרות ומתנות כהונה וליה.

טט - לֹא תִסְפוּ - מונח רביע, נראה להסביר כי התוכן והתבנית מונח רביע היא דוגמא לכל מצוות התורה. הרביע מרמז על מצוות שבהן המספר ארבע הוא בסיס המצוה. המונח מרמז על התוספת הגורעת המצוה לגמרי. **וְלֹא תִנְדְּרוּ** - מרכא טפקא, יתור לרבות כפירש **רבי יוסף בכור שור** שילקה על כל גרוע, ולא על כל תוספת **מִמֶּנּוּ** - אתנה מגביל העבירה בשנוי למעשה בכוונה, אפשר להסביר כי כאשר משנה במצוה עם כוונה כדוגמא שהביר **רמב"ן** הישן בסוכה **בשמיני בכונה לוקה**, ועוד תוספת אסורה זה על הכתוב, אבל שלא על הכתוב וגם מפני גדר יהיה מותר, כמביא **רמב"ן** ההתלבטות שהייתה לחכמים ולנביאים בענין הנהגת פורים ומקרא מגילה, האם זה בבחינת לא תוסיפו. ומסכם אלא שלא למדנו ל'מוסיף' על פי נביא אלא מן הכתוב, שאמר "אלה המצוות" - אין נביא רשאי לחדש בו דבר מעתה. ומה שתקנו חכמים משום גדר, כגון שניות לעריות וכיוצא בהן, זו היא מצוה מן התורה; ובלבד שידע שהם משום הגדר הזה, ואינן מפי הקדוש ברוך הוא בתורה.

דברים ואתחנן ד,ו: וְשִׁמְרֵתֶם וְעִשִׂיתֶם
כִּי הוּא חֻמַּתְכֶם וּבִינְתֹכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים
אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם-חֻקֶּם וּנְבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה:
וְשִׁמְרֵתֶם וְעִשִׂיתֶם – זרקא סגול, בתפקיד מוסיף מן הענין על הענין, על בסיס פי' **רש"י** ו-**שפת"ח** - ששמירה היא למוד ועשייה היא קיום ... היינו שע"י לימוד מוסיף עשיה של גדרות שמירה והידורים על העשיה מדאורייתא.

דברים ואתחנן ד,ט:
רַק הַשְּׁמֵר לָךְ וְשִׁמְרָה נִפְשְׁךָ מֵאֵד פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָצוּ עֵינֶיךָ וּפֶן-יִסְוְרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יַמֵּי חַיֶּיךָ
וְהוֹדַעְתָּם לְבִנְיָךְ וּלְבִנֵי בְנֶיךָ:
רש"י ... ותעשום על אמתתם תחשבו חכמים ... ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים, טט - דרש לחכמים ושוטים ואין זה בפסוק זה אלא **בפסוק ו'**
רַק - פזר **הַשְּׁמֵר לָךְ** – מונח תלישא-קטנה, כעין שני תפקידי תלישא, אחד מהם עשוי לרמז לפי' **כלי יקר** - שכיחת משנתו, הפרש בין שכח לזכר - ק"א חזרות שלא ישכח תלמודו

דברים ואתחנן ד,כה – כו: [כה] **כִּי-תוֹלִיד בָּנִים וּבָנִי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶם בְּאֶרֶץ**
וְהִשְׁחַתְתֶם וְעִשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוֹנֹת כָּל וְעִשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לְהַכְעִיפוֹ:
[כו] **הַעֲדִיתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ כִּי אֲבַד הָאֲבֹדוֹן מֵהָרַ**
מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתֶם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ
לֹא-תֵאָרִיכּוּ יָמִים עֲלֵיהֶם כִּי הַשְּׁמֵר תִּשְׁמְדוּן:

רש"י (כה) **וְנוֹשַׁנְתֶם** - רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושתים שנה כמנין **וְנוֹשַׁנְתֶם**. והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים **לְנוֹשַׁנְתֶם**, כדי שלא יתקיים בהם "כי אבד תאבדון" (**להלן, כו**); וזהו שנאמר: "וישקוד יי' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק יי' אלהינו" (**דנ' ט, ז**) - צדקה עשה עמנו שמהר להביאה שתי שנים לפני זמנה (ראה **גיטין פח, א**).
[כז] **הַעֲדִיתִי** – תלישא-קטנה, ענין של שיעור בענין של מידרוג בעונשים, שיעור בדרך רמז שבזכות שם המיוחד א-ה-ו-ה-ה כתוב פעמים בראשי התבות הבאות **בְכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ** **הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת ה'ארץ** והוא שם של רחמים וקפיצת הדרך וקפיצת האדם, תוקדם גלותם בשתי שנים ותהיה ברחמים ולא אבד תאבדון
טט ע"פ רש"י: (כה) **וְנוֹשַׁנְתֶם** - רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושתים שנה כמנין **וְנוֹשַׁנְתֶם**. והוא הקדים ע"י **אֲבַד הָאֲבֹדוֹן מֵהָרַ** – מונח זרקא סגול, מוסיף במהר היינו מקדים בזמן, או מחסיר מזמן "ונושנתם" גי' שמונה מאות חמישים ושתים, שתי שנים שמוצגות ע"י "אבד תאבדון" מונח זרקא, כדי שלא יתקיים בהם "כי אבד תאבדון" (טט – מהר) "ולכן **לֹא-תֵאָרִיכּוּ יָמִים עֲלֵיהֶם**" כזמן גי' "ונושנתם" כי אם **תֵאָרִיכּוּ יָמִים עֲלֵיהֶם** שמונה מאות חמישים ושתים שנה לכניסתם לארץ-ישראל **כִּי אֲזַי הַשְּׁמֵר תִּשְׁמְדוּן**, וצדקה עשה עמנו שמהר והקדים להביא הגלות שתי שנים לפני זמנה.
לֹא-תֵאָרִיכּוּ יָמִים עֲלֵיהֶם - מהפך פשטא זקף-קטן – מוציא מקרא ממשוטו היינו רבוי מלוא 852 שנה ומודיעם שצדקה יעשה עמם ויגלם שתי שנים קודם לכן.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות השערות: אחת, סלוק – סוף-ספוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, בד"כ מצב
אחד נדרש; ספוק – סדור שחלק, השלם וחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישית:
(קראם – סדר קרימת; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קראם ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראט – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 דברים אתחנן ג,כג

דברים ואתחנן ג,כו:

**וַיִּתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רַב-לֵךְ אֶל-הַסּוֹף דְּבַר אֵלַי עוֹד בְּדִבְרֵי הַנְּהוּ:
רש"י (כו) וַיִּתְעַבֵּר ה' - נתמלא חמה (ראה ספ"ב קלה). לְמַעַנְכֶם - (ג"א בשבילכם), אתם גרמתם לי; וכן הוא אומר וַיִּקְצִיפוּ עַל-
מִי מְרִיבָה וַנִּרְעַע לְמֹשֶׁה בְּעִבְרֹכֶם: (תה' קו, לב; ראה ספ"ב קלד). רב לך - שלא יאמרו: הרב כמה קשה, והתלמיד כמה סרבן (ראה
סוטה יג,ב). דבר אחר: רב-לך - הרבה מזה שמור לך: רב טוב הצפון (ראה ספ"ב קלה).**

וַיִּתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם – קדמא מרכא פשטא מונח זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל. לְמַעַנְכֶם – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין
ריבה וריבה את הכל נאמר באחד וכל על הכל.

נסביר תבנית הטעמים של מלת לְמַעַנְכֶם – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל נאמר באחד וכל על הכל.
המאורע במי מריבת קדש המתואר ב-(במ' חקת כ,ב – יג) (ע"פ ראב"ע תה' קו, לב) בשנה הארבעים במדבר, שבו משה לא הבליג על
קטנות האמונה של העם בה' כפי' ר' מנחם המאירי (תה' קו, לג) – **כי המרו את רוחו** – רוצה לומר, שהכעיסו רוחו של הקדוש ברוך הוא,
והרד"ק (תה' קו, לג) פי' ומררו רוח משה בדחקם אותו, ולכן פנה אליהם בכעס "שמעו נא המורים" והיה ראוי שלא יצא הדבר מפיו
(ראב"ע תה' קו, לג) וכעסו גרם לו להכות בצור במקום לדבר אליו, מעיד על הרבה אירועים במדבר של קטנות אמונה בה', ושכולם משה
הבליג ולימד זכות על העם. וכאן לא הבליג ונענש במניעת כניסתו לארץ-ישראל.

מכאן נבוא להסביר **וַיִּתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם** – קדמא מרכא פשטא מונח זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל. לכתחילה העם היה אמור
להיענש על כל בטוי של קטנות אמונה בה', אלא בפועל משה לימד זכות עליהם והצילם ממידת הדין.

ועוד יש לומר כי לכתחילה כבר במצרים (שמ' וארא ו,א) ה' רמז למשה כנאמר ב-**פסיקתא זוטרתיא (לקח טוב) שמות פרשת שמות -
וארא פ"ו א**) ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה. א"ל הקדוש ברוך הוא אתה אמרת והצל לא הצלת בחיך אתה תראה
במפלת פרעה ולא תראה במפלת שלשים ואחד מלכים, ובפועל יצאה הגזרה בעקבות מי מריבת קדש.

דברים ואתחנן ג,כה:

אֶעֱבְרָה-נָא וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּ הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבֵּנוּ:

בבלי עבודה זרה ז,ב

דתניא, ר' אליעזר אומר: שואל אדם צרכיו ואחר כך יתפלל, שנאמר: (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו וגו', אין
שיחה אלא תפלה, שנאמר: + בראשית כד + ויצא יצחק לשוח בשדה; ר' יהושע אומר: יתפלל ואח"כ ישאל צרכיו, שנאמר: + תהלים
קמב + אשפוך לפניו שיחי צרתי לפניו אני. ור"א נמי הכתיב: אשפוך לפניו שיחי! הכי קאמר: אשפוך לפניו שיחי בזמן שצרתי לפניו
אני. ור' יהושע נמי הכתיב: תפלה לעני כי יעטוף! הכי קאמר: אימתי תפלה לעני? בזמן שלפני ה' ישפוך שיחו. מכדי קראי לא כמר
דייקי ולא כמר דייקי, במאי קמיפלגי? כדרד"ש ר' שמלאי, [דרד"ש ר' שמלאי:] לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל,

מנלן? ממשא רבינו, דכתיב: **(דב' וא' ג,ב) אָרְנִי הוּא אֶתָּה תַחֲלוּתְ לַתְּרָאוֹת אֶת-עֲבָדֶיךָ אֶת-נְדָרֶיךָ וְאֶת-יַדְּךָ הַחֲזָקָה**, וכתיב בתריה: **(דב'
וא' ג,ב) אֶעֱבְרָה-נָא וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה**; **(ע"ז ז,ב)**, רבי יהושע סבר: ילפינן ממשא, ור"א סבר: לא ילפינן ממשא, שאני משה
דרב גובריה. וחכ"א: לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. (אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה: שואל
אדם צרכיו בשומע תפלה.)

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, אף על פי שאמרו: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אבל אם בא לומר בסוף
כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה - אומר. א"ר חייא בר אשי אמר רב, אף על פי שאמרו: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אם יש
לו חולה בתוך ביתו - אומר בברכת חולים, ואם צריך לפרנסה - אומר בברכת השנים. אמר ר' יהושע בן לוי, אף על פי שאמרו: שואל
אדם צרכיו בשומע תפלה, אבל אם בא לומר אחר תפלתו, אפילו כסדר יוה"כ - אומר.

רש"י ע"ז ז,ב, יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא - שלש ברכות ראשונות אבות גבורות וקדושת השם שאין בהן תפלה אלא שבח
ואח"כ בשאר ברכות יש דברי תחנון ותפלה.

רש"י ע"ז ח,א, ר' יהושע סבר ילפינן ממשא - להסדיר שבח תחלה הלכך יתפלל י"ח תחלה דאיכא שבח בתחלתן.

דרב גובריה – (משה) גדולת מעשיו וחכמתו רבה ונאה לו לשבח ולהעדיף בשבחו של מלך מלכי המלכים אבל איניש בעלמא מיחזי
כיוהרא.

אֶעֱבְרָה-נָא – רביע, נשלב ההסבר בפ"י **רש"י ע"ז ז,ב, יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא** - (נוהגים כמשה רבנו) שלש ברכות

ראשונות אבות גבורות וקדושת השם שאין בהן תפלה אלא שבח (כדרש ר' שמלאי בבבלי ע"ז ז,ב) ואח"כ בשאר ברכות יש דברי תחנון
ותפלה (החל מהברכה הרביעית עובר, מלשון **אֶעֱבְרָה-נָא** ושואל אדם צרכיו בברכות שונות לפי הענין ובשומע תפלה ובסוף תפלת י"ח).

וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה – פשטא מונח זקף-קטן, זקף קטן בתפקיד שתיים, אפשר כפי' **כלי יקר בראשית לך לך יגזי** ועל קניית **שני**

מיני שלימות אלו אמר משה **אֶעֱבְרָה-נָא וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה**. כי באומרו אעברה נא ביקש על קניית סתם חלק בארץ אשר
לזה צריך העברה ממש כדרך שנאמר קום התהלך בארץ. ובאומרו ואראה את הארץ ביקש על קניית השלימות הרוחני הקנהה בראייה
לבד. וכנגד מה שנאמר כאן מן המקום אשר אתה שם דהיינו בית אל מקום המקדש אמר להלן החר הטוב הזה והלבנון:

דברים ואתחנן ד,ט – י: (בהפניית בעל חיצ"י כהן, כולל נתיבות צבי)

**[ט] לֵךְ הַשְּׂמֵר לְךָ וְשֹׁמֵר נִפְשֶׁךָ מֵאֵד פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וּפְנֵי-יָסוּרוֹ מִלְּבַבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ
וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלְבָנֵי בְנֶיךָ: [י] יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּהַרְבֵּ בְּאֹמֶר יְהוָה אֵלַי תִּקְהַל-לִי אֶת-הַעָם
וְאֲשַׁמְעֵם אֶת-דְּבָרַי אֲשֶׁר לִלְמֹדוֹן לְרַגְעָה אוֹתִי כֹל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָרֶץ וְאֶת-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:**

בבלי ברכות כא,ב, כא, א: ריב"ל דורש שתי דרשות אחת ללימוד תורה אחרי טבילת עזרא, אחת שהמלמד את בניו תורה הוא כמו שעמד
בסיני

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
 המצוות הששירות: אחת, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח; רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור
 לרבות, מכל מקום; דרגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב
 אחד נדרש; ספק – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
 (קופא – סדר קיימות; אולא = גרש = גרש"ט; יוצא מהענין; קופא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מחיצה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

הַשְּׁמֵר לָךְ – מונח תרסא, אפשר כי אלו שיעורי טבילת עזרא לבריאי 40 סאה במקוה, לחולה המרוזם ב- **וְשָׁמֵר נִפְשְׁךָ** ב-9 קבין שאובין. ההגבלה בלימוד תורה לעצמו ולבנים ולאחרים עשויה להיות רמוזה במרכא סלוק של **וְלִבְנֵי בְנֵיךָ** – מרכא מרבה המוגבלויות המרומוזות בסלוק.

אֱלֹהֶיךָ בַּחֲרֵב – זרקא סגול, מוסיף מהענין של מעמד מתן תורה אל המלמד שזה כעין מעמד מתן תורה בהר סיני, ומיוף עליו כל הדורות שיצאו מהלומד ממנו.

מדרש אגדה (בובר) דברים פרשת ואתחנן (טז, ז) לָךְ הַשְּׁמֵר לָךְ. אם אתה שומר דברי תורה, הקדוש ברוך הוא ישמור נפשך, ואם לאו אין הקדוש ברוך הוא שומר נפשך: והודעתם לבניך. וכתוב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך, ללמדך שכל המלמד את בנו תורה, מעלה עליו הקדוש ברוך הוא כאלו הוא קיבלה מידו מהר סיני:

[טז] לָךְ – פזר למקום אחר (א) **בבלי שבועות לו,א** והמקלל עצמו וחבירו כו'. אמר רבי ינאי: ודברי הכל. עצמו, דכתיב: **(ז' טז) לָךְ הַשְּׁמֵר לָךְ וְשָׁמֵר נִפְשְׁךָ מֵאֵר, כ** דרבי אבין אמר רבי אילעא, דאמר: כל מקום שנאמר השמר פן ואל - אינו אלא לא תעשה. וחבירו, דכתיב: **(י' קד"ט) לא תקלל חרש.**

פזר למקום אחר (ב) **ילקוט שמעוני תורה פרשת ואתחנן רמז תתכה (ז' טז) לָךְ הַשְּׁמֵר לָךְ**, אמר ר"ל כל השוכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו שנאמר **לָךְ הַשְּׁמֵר לָךְ וְשָׁמֵר נִפְשְׁךָ מֵאֵר**

פְּרַחֲשֵׁפֶת אֶת-הַיָּד בְּרִים, וכדר' אבין א"ר אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, רבינא אמר עובר בשני לאוין השמר ופן, רב נחמן בר יצחק אמר עובר בשלשה לאוין השמר לך, ושומר נפשך, ופן תשכח, יכול אפילו מחמת אונסו, תלמוד לומר ופן יסורו מלבבך במסרים בלבו הכתוב מדבר,

ביאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) עשין עשה א אבל לק"מ דמלבד די"ל דקושטא דמילתא קאמר דלר"א אר"א מקרא דרק השמר לך גופי' שמעינן לאו במקלל עצמו. בלאו הכי י"ל דנקט חך טעמא משום דאית ב' נפקותא דדינא לענין לחיובי ב' שתיים אם היתרו בו משום לא תשא ומשום רק השמר לך. וכההיא דירושלמי סופ"ג דשבועות שהבאתי לעיל עיין שם:

יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף יז עמוד ב בית המרחץ לרחוץ בו לכבוד שבתות וימים טובים ולא עוד אלא שיש בו רפואה לגוף וחייה אדם להשתדל ברפואת עצמו כדי שיוכל לעסוק בתורה ובמצוות ולעסוק בעבודת בוראו דכתיב **לָךְ הַשְּׁמֵר לָךְ** ושומר נפשך וגו'.

ובית הכסא דצורך כל אדם הוא כדי שלא יצטרך להתרחק חוץ לעיר ויבא לידי סכנת חולי או לידי סכנת ליסטים. (המהרש"א כתב שכתוב זה הוא בשמירה רוחנית ולא שמירת הגוף (לעיל תורה תמימה הערה טז)), אבל יד רמ"ה לומד שזה גם שמירת הגוף)

דברים ואתחנן דלב:

כִּי שָׁאַל-נָא לְיָמִים רִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר-הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמַן-הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים וְאָדָם עַל-הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם

הַנְּהַיָּה כְּדָבָר הַגְּדוּל' הַזֶּה אוּ הַנְּשַׁמַּע כְּמָהוּ:

רש"י (לב) **לְיָמִים רִאשׁוֹנִים** - על ימים ראשונים. **וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם** - וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה, זהו פשוטו. ומדרשו (ראה סנה' לח,ב): מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים, והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה.

שפת"ח רצונו לומר אף על פי דבקרא משמע מתחלת עולם עד סוף עולם בארכו כדכתיב **(ז' וא' דלב) וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם** וגם על כרחך משמע שמהארץ עד השמים היתה קומתו כדכתיב **עַל הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם** הא כיצד? אלא **והוא השיעור** כו'

כלומר הכל שיעור אחד הוא שמקיף השמים היינו גלגל השמים הוא קצה אחד ומרכז השמים שהיא הארץ הוא קצה האחר והיינו מן השמים אל הארץ וחד שיעור הוא והוי כאלו אמר **מְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם** פירושו מן השמים ועד הארץ ולפי זה מן הארץ עד לרקיע נקרא על הארץ **וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם** ונקרא גם כן **וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם** ונקרא גם כן מסוף העולם ועד סופו ואין הבדל ביניהם רק בקריאת השם:

בבלי חגיגה יא,ב ולא במעשה בראשית בשנים מנא הני מילי? דתנו רבנן: **(דברים ד')** כי שאל נא לימים ראשנים - יחיד שואל, ואין שנים שואלין. יכול ישאל אדם קודם שנברא העולם - תלמוד לומר **(דברים ד')** למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ. יכול לא ישאל אדם מששת ימי בראשית - תלמוד לומר לימים ראשנים אשר היו לפניך. יכול ישאל אדם מה למעלה ומה למטה, מה לפניו ומה לאחור - תלמוד לומר **(דברים ד')** ולמקצה השמים ועד קצה השמים - מלמקצה השמים ועד קצה השמים אתה שואל, ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה, מה לפניו ומה לאחור.

כִּי שָׁאַל-נָא לְיָמִים רִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר-הָיוּ לְפָנֶיךָ – פרט וכלל ופרט בתראה המרכב מפרטים אחדים. הפרט הראשון מציין רשות או אף חובה? יחיד לשאול **כִּי שָׁאַל-נָא** בלי לציין מדוע נתינת הרשות שהרי בד"כ כל יום האדם שואל שאלות,

הכלל **לְיָמִים רִאשׁוֹנִים** מגלה התחום הבעייתי שבו צריך בירור המותר והאסור לשאלה, הפרט בתראה מציין השאלות המותרות, ומתוך כך נלמד מה אסור לשאול

הפרט בתראה הראשון **אֲשֶׁר-הָיוּ לְפָנֶיךָ** – מונח רביעי, ענין של לפחות ארבע, כאן חמשה ימי בראשית קודם לבריאת האדם ביום הששי וזה מתואם עם לשון הגמרא יכול לא ישאל אדם מששת ימי בראשית - תלמוד לומר לימים ראשנים אשר היו לפניך..

הפרט בתראה השני **לְמַן-הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים וְאָדָם עַל-הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם** מרכב מפרט, כלל הצריך לפרט, פרט בתראה.

הפרט הראשון **לְמַן-הַיּוֹם אֲשֶׁר**, הכלל הצריך לפרט **בָּרָא אֱלֹהִים וְאָדָם עַל-הָאָרֶץ**

הפרט בתראה עונה מה מותר ומכלל הן אתה שומע לאו, **וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם** אתה שואל, ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה, מה לפניו ומה לאחור. תבנית הטעמים **וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם** מרכא טפחא היא יתור לרבות המורחב ע"י המלים **וְעַד-קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם** מה אתה שואל, אבל תבנית הטעמים של **וְעַד-קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם** מונח אתנה מרבה את מגבלות מה אין אתה שואל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אחת, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרמז – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיהיה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק – סיום שנתק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פז – דרוש מהפסוק ענין לנשוא אחר בהלכה;

1.4 דברים אתחנן ג,כג

דברים ואתחנן ד,ט:

רַק הַשְּׁמֵר לְךָ וְשָׁמַר נִפְשְׁךָ מֵאֵד פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָצוּ עֵינֶיךָ וּפֶן-יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יַמֵּי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ:

דברים ואתחנן ד,י: יוֹם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לְפָנַי הוּא אֱלֹהֶיךָ בַּחֲרָבְךָ בְּאָמַר הוּא אֱלֹהֵי הַקְּהָל-לִי אֶת-הָעָם וְאֲשַׁמְעֵם אֶת-דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָרֶץ וְאֶת-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:

פירוש על זכירת הר סיני (מקראות גדולות מ"ה מפרשים) (דב' וא' ד,ט) וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ (דב' וא' ד,י) יוֹם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לְפָנַי הוּא אֱלֹהֶיךָ בַּחֲרָבְךָ. הנה ידוע כי שרש עבודת ה' היא הענוה. ושוורש המינות היא הגאווה. אם האדם יהיה עניו בטוח הוא שיעבד את ה' בכל השלמות שיהיה באפשרו, ואם יתגאה בטח יכשל ויחטא. והנה האדם ילמוד מידת הענוה מהקב"ה שזעב כל ההרים הגבוהים ונתן התורה על הר סיני (טט - הר עניו) ועזב כל הצדיקים כמו אבות הקדושים ונתן התורה ע"י משה שהיה עניו מכל האדם. ... על כן אמר משה לישראל (דב' וא' ד,ט) וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ, שני דברים: (א) שיזכרו (דב' וא' ד,י) יוֹם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לְפָנַי הוּא אֱלֹהֶיךָ בַּחֲרָבְךָ בהר סיני דייקא, בהר השפל מכל ההרים; (ב) (דב' וא' ד,י) בְּאָמַר הוּא אֱלֹהֵי הַקְּהָל-לִי אֶת-הָעָם, אֱלֹהֵי דייקא מחמת ענותנותי, ומזה (דב' וא' ד,י) אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָרֶץ אם יקנו לעצמם מדת הענוה יהיו בטוחים שייראו את ה' כל ימי חייהם.

אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ – קדמא ואולא, נקוט בידך כעין כלל מלמד בעבודת ה'.

לְפָנַי – קדמא, בתפקיד תחילה, תחילת שרש עבודת ה' היא הענוה, אשר תלמדנו מה' עצמו.

תבנית הטעמים של ה' אֱלֹהֶיךָ בַּחֲרָבְךָ – מונח זרקא סגול, כאשר טעם מונח מלמד על כעין סדרה נוספת של זרקא סגול, כעין שתי סדרות של זרקא סגול. (א) סדרה אחת בתפקיד גריעה מהגאווה של ההרים, שהקב"ה עזב כל ההרים הגבוהים ונתן התורה על הר סיני (טט - הר עניו)

(א) סדרה אחת בתפקיד גריעה מהגאווה של בני אדם, שהקב"ה עזב כל הצדיקים כמו (טט - אפילו) אבות הקדושים ונתן התורה ע"י משה שהיה עניו מכל האדם.

אפשר לומר זאת גם כגריעה מן הגאווה כעבודת משה רבנו על עצמו כמתואר ב- אור שמח הלכות תשובה פרק ה' ... כי לזהרת חומריותי ובהזרת גשמו אשר נתהפך לרוחני, ונעלה יותר מכל הנבראים, והיה רואה תמונת כבוד ד' פנים אל פנים,

דברים ואתחנן ד,יא: וְתִקְרְבוּן וְתַעֲמְדוּן תַּחַת הַהָר וְהָרַר בְּעַר בְּאֵשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם חֲשֹׁךְ עָנָן וְעַרְפָּל:

בְּעַר בְּאֵשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שמים, ללמד על שתי דרשות בכתוב, אחת כפשט הכתוב ואחת הנדרשת מהמלים וְהָרַר בְּעַר בְּאֵשׁ – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל, כי הקב"ה הביא שלוש מדרגות של צמצום להקל על עם ישראל לעמוד במתן תורה ולא יתבטל מהמציאות. כפי' ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק במדבר לחג השבועות ... ואיתא ב-זוה"ק

(ה"ב פ"א עמ"א) תלת חשוכא הוי חֲשֹׁךְ עָנָן וְעַרְפָּל והוא קול השופר הוי נפיק פנימאה מכולא. והענין בזה כי בהתחלת התגלות קודם מתן תורה נאמר ויהי קולות היינו ראשית הרעש בלב האדם להתדבק בו יתברך. ואחרי זה בא הברקים היינו שזכו להבהקת התגלות אורו יתברך. אולם כי נאמר (שמ' תשא לג,ב) כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחַיִּים

וכדי שלא יתבטלו במציאות על ידי התגלות אורו יתברך הוצרך להיות צמצום והיינו הענין כבוד וגו' שעל ידי זה ויכל להיות נתפס האור בהמקבל שלא יתבטל במציאות. ובצמצום הזה יש כמה מדריגות כנ"ל חֲשֹׁךְ עָנָן וְעַרְפָּל חושך הוא הצמצום היותר גדול והיינו העשן שהוא חשכות של ממשות. וענין הוא קלוש יותר. וערפל הוא הצמצום הקלוש עוד יותר. ולזה נאמר אצל משה רבינו ע"ה

(שמ' יתרו כ"ח) וּמִשָּׁה נִגְשָׁה אֶל-הָעַרְפָּל כִּי הִגַּם שִׁמְשָׁה רַבִּינוּ ע"ה היה לו התגלות גדולה מאד כמו שנאמר (במ' בהעל' יב,ח) כָּהֵן אֶל-פָּה אֲדַבְּרֶינָה אֲמַנְם מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִפְשָׁה וְגוֹפָה מְזוּכָךְ מֵאֵד יוֹתֵר מִכָּל הָאָדָם לְכֵן הָיָה דִּי לְפָנָיו בְּצִמְצוּם קְלוּשׁ כַּעֲרַפֵּל שֶׁהִיא נִתְפַּס בּוֹ אֲוֵרוֹ יִתְבַּרְךְ הָרֵב וְעַם כָּל זֶה לֹא יִתְבַטֵּל בְּמִצִּיאוֹתָ. אבל בישראל אפילו על ראשית הבהקת הברק היה נצרך להם לצמצום הענין כבוד כנ"ל.

פירוש דומה הביא אור החיים על (שמ' יתרו יט,ט) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מִשָּׁה הִנֵּה אֲנִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעָבַר הָעָנָן וְעַרְפָּל וְעָמַד גִּבְּרִי וְגַם-בְּרִי אֲמַנְנוּ לְעוֹלָם

דברים ואתחנן ד,יב: וַיִּדְבַּר ה' אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים וְתִמְוִנָה אֵינְכֶם רְאִים זוֹלָתִי קוֹל:

וַיִּדְבַּר ה' אֲלֵיכֶם – דרגא תביר טפא, קבוצת פרטים קשורים לנושא, שעל כל אחד חל אותו ענין או הלכה, כאן שהדיבור היה נשמע מכל הכיוונים אבל וַיִּדְבַּר – דרגא מקשר בין (דב' וא' ד,יא) וְהָרַר בְּעַר בְּאֵשׁ ובין (דב' וא' ד,יב) מִתּוֹךְ הָאֵשׁ שלא מאש אחרת, הכל היה דיבור אחד מההר.

דברים ואתחנן ד,טז – יח: [טז] פֶּן-תִּשְׁחַתּוּן וְעִשְׂתֶּם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל-סֶמֶל תְּבַנְיֵת זָכָר אֲוֹ נִקְבָּה:

[יז] תְּבַנְיֵת כָּל-בְּהֵמָה אֲשֶׁר בְּאָרֶץ תְּבַנְיֵת כָּל-צְפוּר כִּנְף אֲשֶׁר תַּעֲרֹף בְּשָׁמַיִם: [יח] תְּבַנְיֵת כָּל-רֶמֶשׂ בְּאָרֶץ תְּבַנְיֵת כָּל-דְּגָה אֲשֶׁר-בַּיָּם מִתַּחַת לְאָרֶץ:

מלבי"ם דברים ד,טז – יח) פֶּן-תִּשְׁחַתּוּן, פ"י תשחיתו את נפשותיכם וְעִשְׂתֶּם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל-סֶמֶל, פסל הוא צורה בולטת ותמונה הוא צורה שוקעת כמ"ש בפ' יתרו (כ ד') ר"ל (טט – שלא יעשו) לא פסל ולא תמונה של כל סמל, ומבואר אצלי בפ"י מלכים ב' (מל' ב כ"א), על (דח"ב לג,י) שסמל הוא צורה בעלת ד' פנים, כמ"ש חז"ל שמנשה עשה סמל צורה בעלת ד' פנים, כי המרכבה שנראה לנביאים הוא בעלת ד' פנים אדם ארי שור נשר, שכולם מולכים מצד הקדושה, ונגד זה הסט"א שהוא הסמל (ר"ל צד השמאל) י"ל מרכבה בעלת ד' פנים מן הברואים הנמוכים שהוא החי והמנופף והרומש והשוחה בהמה ודגה מן הגרועים והמשוקצים שבהם. והר"א ועקדת יצחק (בעלי הספרים בשות אלו) פ"י שרמזו אל כל מיני הצורות והתמונות אשר הניחו הוברי שמים, אמרו שיש שם תמונת מאזנים או קשת או צורת עיר או נהר או ספינות, ואמרו שיש מזלות שמחציתן זכר ומחציתן נקבה עז"א תְּבַנְיֵת זָכָר אֲוֹ

נִקְבָּה, וכן אמרו שיש צורת איש מזוין ואיש לוחם ואשה שיי"ל (שיש לה) בעל ושאיין לה בעל, ונגד מ"ש [יז] תְּבַנְיֵת כָּל-בְּהֵמָה זכור צורת טלה שור אריי וגדי והכלב הגדול והכלב הקטן, ונגד מ"ש תְּבַנְיֵת כָּל-צְפוּר כִּנְף אמרו הנשר הגדול והקטן והמעופף והנופל וצורת תרנגולת, ונגד [יח] תְּבַנְיֵת כָּל-רֶמֶשׂ בְּאָרֶץ אמרו שם בצורת סרטן ועקרב, ונגד תְּבַנְיֵת כָּל-דְּגָה אמרו במזל דגים ולויתן נחש בריח והיא התלי, ר"ל שלא תטעה בכל אלו התבניות שהניחו הוברי שמים במלאכתם:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
הפניות השערות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי משמעות; מרכא טפאא – יתור לרבות, ככל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיהי לפייה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנתק, השלים והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קפא – סדר קיימות; אולא = גרש = גרש"ס – יוצא מהענין; קפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק ככעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנפש אחר בהלכה;

ואמרנו שיש מזלות שמחציתן זכר ומחציתן נקבה עז"א **תבנית זכר או נקבה**, טפחה כפותחת טפה לאפיין את **תבנית זכר** מהכתוב אחריה **או נקבה** וזה מתפרש כמין אנדרוגינוס מחצית זכר ומחצית נקבה
פל-צפור – מקף כרב-מצב (א) עוף טהור (ב) עוף טמא (השווה לוי' מצ' יד שתי צפרים)
תבנית פל-דגה – מקף כרב-מצב (א) דג טהור (ב) דג טמא אמרו במזל דגים ולויתן נחש בריח והיא התלי

ראה **מלכים ב כא, ז: וַיִּשֶׁם אֶת-פֶּסֶל הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְּפִת אֲשֶׁר אָמַר ה' אֶל-דָּוִד וְאֶל-שְׁלֹמֹה בְנָו בְּפִת הַזֶּה וּבִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי מִכָּל שְׁכַנֵּי יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁים אֶת-שְׁמֵי לְעֹלָם:**

דברים ואתחנן ד, כז: [כז] והפיץ ה' אתכם בעמים ונשאתם מתי מספר בנוים אשר ינהג ה' אתכם שמה:
מספר בנוים – זקא-קטן זקא-גדול, מרמז על כעין גלוי בתורת הנסתר ע"י שנעשה ג' המלים המוטעמות והיא $441 = 61 + 380$, ואן נעשה הפרש בין ג' הטעמים זקא-קטן זקא-גדול העולה 576 ובין ג' המלים: $135 = 576 - 441$
 441 עולה תלו"ה, כגון שביציאה לגלות הקב"י מלווה את בני ישראל.
 ע"פ אוצר הגי' של הרב י"ר פאלוך 441 עולה אמ"ת, חותם ה' בכל הבריאה ונמצא בראשי תיבות וסופי תיבות רבים בתנ"ך.
 אמ"ת – בנושא הפסוק שפעולת ה' בהגליה היא פעולת אמ"ת ובעת ובעונה אחת היא אה"ה פעמים אה"ה (אורחות צדיקים אמת אמרי אמת שיחות בראשית) (וכתבי המורה"ן מברסלב על חנוכה), שם אה"ה מלמד על רחמים פשוטים וכאן צירוף של אה"ה פעם רחמים פשוטים כפול אה"ה פעם רחמים פשוטים בגלל קושי הגלות.
 441 עולה גם בשורת גאול"ה שלימ"ה (עם האותיות ע"ה"כ). טט – 441 עולה משי"ח (עם שם) א"מ (ועם שם) מ"ב ההפרש 135 עולה מצ"ה המרמזת על גאולה בפסח, וכן חי"ם טובי"ם

דברים ואתחנן ד, לב: כי שאל נא לימים ראשנים אשר-הני לפניך למן-היום אשר ברא אליהם ו אדם על-הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיה כדבר הנהול הזה או הנשמע פמהו:

רש"י (לב) **לימים ראשנים** - על ימים ראשונים. **ולמקצה השמים** - וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה, זהו פשוטו. **ומדרשו** (ראה סנה' לח, ב): מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים, והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה. **שפת"ח** רצונו לומר אף על פי דבקרא משמע מתחלת עולם עד סוף עולם בארכו כדכתיב (ד' וא' ד, לב) **ולמקצה השמים ועד קצה השמים** וגם על כרחך משמע שמהארץ עד השמים היתה קומתו כדכתיב **על הארץ ולמקצה השמים** הא כיצד? אלא והוא השיעור כו' כלומר הכל שיעור אחד הוא שמקיף השמים היינו גלגל השמים הוא קצה אחד ומרכז השמים שהיא הארץ הוא קצה האחר והיינו מן השמים אל הארץ וחד שיעור הוא והוי כאלו אמר **מקצה השמים ועד קצה השמים** פירושו מן השמים ועד הארץ ולפי זה מן הארץ עד לרקיע נקרא על הארץ **ולמקצה השמים** ונקרא גם כן **מקצה השמים** ונקרא גם כן מסוף העולם ועד סופו ואין הבדל ביניהם רק בקריאת השם:

כי שאל נא - מונח תלישא-קטנה, התרעה על דרישת שני שיעורים, א' **רש"י** דב' רבה זה שיעור קומת אדם הראשון, ב' ע"פ **שפת"ח** שיעור **ולמקצה השמים ועד קצה השמים** ונקרא גם כן מסוף העולם ועד סופו ואין הבדל ביניהם רק בקריאת השם.: **ולמקצה השמים וגו' מאור ושמש** בדברים על הנפילים - שזה הסיבה לא לחקור מה שמעל השמים **בבלי חגיגה יא, ב**, ולא במעשה בראשית בשנים מנא הני מילי? דתנו רבנן: (ד' וא' ד, לב) **כי שאל נא לימים ראשנים** - יחיד שואל, ואין שנים שואלין. יכול ישאל אדם קודם שנברא העולם - תלמוד לומר (ד' וא' ד, לב) **למן-היום אשר ברא אליהם ו אדם על-הארץ**. יכול לא ישאל אדם מששת ימי בראשית - תלמוד לומר **לימים ראשנים אשר-הני לפניך**. יכול ישאל אדם מה למעלה ומה למטה, מה לפניו ומה לאחור - תלמוד לומר (ד' וא' ד, לב) **ולמקצה השמים ועד קצה השמים** - **ולמקצה השמים ועד קצה השמים** אתה שואל, ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה, מה לפניו ומה לאחור.

כי שאל נא לימים ראשנים אשר-הני לפניך – פרט וכלל ופרט בתראה המרכב מפרטים אחדים. הפרט הראשון מציין רשות או אף חובה? ליחיד לשאול **כי שאל נא בלי** לציין מדוע נתינת הרשות שהרי בד"כ כל יום האדם שואל שאלות, הכלל **לימים ראשנים** מגלה התחום הבעייתי שבו צריך ברור המותר והאסור לשאול, הפרט בתראה מציין השאלות המותרות, ומתוך כך נלמד מה אסור לשאול הפרט בתראה הראשון **אשר-הני לפניך** – מונח רביעי, ענין של לפחות ארבע, כאן חמשה ימי בראשית קודם לבריאת האדם ביום הששי וזה מתואם עם לשון **בבלי חגיגה יא, ב**, יכול לא ישאל אדם מששת ימי בראשית - תלמוד לומר לימים ראשנים אשר היו לפניך.. הפרט בתראה השני **למן-היום אשר ברא אליהם ו אדם על-הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים** מרכב מפרט, כלל הצריך לפרט, פרט בתראה. הפרט הראשון **למן-היום אשר**, הכלל הצריך לפרט **ברא אליהם ו אדם על-הארץ** הפרט בתראה עונה מה מותר ומכלל הן אתה שומע לאו, **ולמקצה השמים ועד קצה השמים** אתה שואל, ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה, מה לפניו ומה לאחור. תבנית הטעמים **ולמקצה השמים מרכא טפחה** היא יתור לרבות המורחב ע"י המלים **ועד-קצה השמים** מה אתה שואל, אבל תבנית הטעמים של **ועד-קצה השמים** מונח אתנח מרבה את מגבלות מה אין אתה שואל.

הכלל הצריך לפרט **ברא אליהם ו אדם על-הארץ** – הוא ככעין מידה דבר שחבירו (הקרא שלפניו) מלמד עליו היינו מאפיינו, צ"ע מי הכתוב ומהו מאפיין.

- שהבורא דבר ישירות עם אדם הראשון ביום בריאתו, אדם יחיד ולא עם, ולא מתוך האש.
 - האם יש כאן גם מידה בא ללמוד ונמצא מלמד שאולי גם אדם הראשון שמע קול אלקים מתוך אש?
- אליהם ו אדם** – מהפך פשטא, תפקיד הפסק להציב הבדלה ברורה בין שני שמות העצם ולומר שרק א-לקים ברא, ובגלל שהתבנית היא כלל הצריך לפרט וטעם המהפך מחובר לפשטא יש צורך להציב פסק בין שמות העצם. מהפך פשטא זקא-קטן בא לומר שיש ללמוד כאן לימוד אחד כפשוטו ולימוד אחר היוצא מפשוטו. ובע"ה צ"ע.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהבה, סלוק – סוף פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, מועט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי ממש; מרכא טפא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסוק ו – סוד שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה:
(קלא – סוד קרימת; אלא = גיש = גיש"ט – יוצא מהענין; קלא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר"י שמעאל; תלישא-קטנה = תרא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

1.5 דברים אתחנן ג,כג (התשע"ה)

**דברים ואתחנן ז,ב: ונתתם ה' אלהיך לפניך והייתם
החכם תחריים אתם לא-תכרת להם בריית ולא תתנם:**

ה' אלהיך לפניך – דרגא תביר טפא, כעין קבוצת פרטים, כאן כל אחד מעמי ארץ כנען, שעל כל אחד חלה אותה הלכה. וההסבר הבא
אחת מההלכות:

ונתתם ה' אלהיך לפניך והייתם – גרשיים ... תביר – כעין יצא להקל ולהחמיר, שלוש פרודוגמאות שלה יהושע ליושבי הארץ: (א)
מניחים ע"ו ונהיים למס עובד – בא להקל אז יכולים להישאר בארץ. (ב) להחמיר אם לא מניחים ע"ו אז גולים לארץ אחרת או (ג) אם לא
גולים עושים במלחמה יד הישמדם.

הלכה אחרת שחלה על כל עמי כנען ועל כל הגויים בכלל:

תלמוד ירושלמי (וילנא ח,א) מסכת עבודה זרה פ"א,ה"ט

מתני' אין משכירין להן בתים בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות ובסורייא משכירין בתים אבל לא שדות ובחוצה לארץ מוכרין בתים
ומשכירין שדות דברי רבי יוסי אומר אף בארץ ישראל משכירין להן בתים ובסוריא מוכרים בתים ומשכירין שדות ובחוצה
לארץ מוכרין אילו ואילו: **גמ'** רבי זעירה בשם רבי יוסי בן חנינה רבי אבא רבי חייה בשם רבי יוחנן (טט - א) **(דב' וא' ז,ג) לא תתנם לא**
תתן להם חן (טט - ב) **(דב' וא' ז,ג) לא תתנם לא תתן להם מתנת חנם** (טט - ג) **(דב' וא' ז,ג) לא תתנם לא תתן להם חניה בארץ**. והתנינן רבי
יוסי אומר אף בא"י משכירין להם בתים בית אין מצוי להתברך מתוכו שדה מצוי להתברך מתוכו. הורי רבי יוסי בי רבי שאסור
להשכיר להן קבורה בא"י על שם (טט - ד) **(דב' וא' ז,ג) לא תתנם** לא תתן להם חניה בארץ.

דברים ואתחנן ז,ב: ונתתם ה' אלהיך לפניך והייתם החכם תחריים אתם לא-תכרת להם בריית ולא תתנם:

הצעת הרב א"מ פערל ז"מ"א התשע"ד אפשר כי ארבע הדרשות הנ"ל מגיעות מצירופי אותיות של מלת **תתנם** – (א) ח"ן (ב) חנ"ם (ג) נ"ח (חניה)
(ד) מ"ת

ירושלמי ברכות פ"ט ה"א ... (גם ב-ירושלמי ע"ז פ"א,ה"ט) מעשה ברבן גמליאל שראה גויה אשה נאה ובירך עליה. לא כן אמר רבי
זעירא בשם רבי יוסי בר חנינא רבי בא רבי חייה בשם רבי יוחנן **(דב' ואתחנן ז,ב) ולא תתנם** - לא תתן להם חן. מה אמר אבסקטא לא
אמר. אלא שכך ברא בריות נאות בעולמו. **פירוש לב ירושלים**: וכי אמר בעלת חן לא אמר אלא שבח להקב"ה שבראה.

דברים ואתחנן ז,ג: ולא תתתן גם בתך לא-תתן לבנו ובתו לא-תתן לבנות:

תלמוד ירושלמי (וילנא ח,א) מסכת עבודה זרה פ"א,ה"ט

ר"ש רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינה גודלת ישראל לא תגדל את הנכרית משם לא תתן עליהם חן ולא יעשה ישראל שושבין לנכרי
משום **(דב' וא' ז,ג) ולא תתתן גם**. רבי יצחק בר גופתה בעא קומי רבי מנא לילך לבית המשתה שלו אסור (פני משה הנאמר בה"ג)
להיעשות לו שושבין לא כל שכן א"ל ליתן עליהם בלא תעשה.
פני משה מסכת עבודה זרה פרק א

משום לא תתתן גם. משום אקרובי דעתא הוא וכל שהוא קירוב הדעת גזרו משום לא תתתן:
לילך לבית המשתה שלו אסור. כדאמרין לעיל בהלכה ג' לעשות לו שושבין צריכא למימר בתמיה:
ליתן עליהם בלא תעשה. להנעשים להם שושבינים:

דברים ואתחנן ז,ג: ולא תתתן גם בתך לא-תתן לבנו ובתו לא-תתן לבנות:

(דב' וא' ז,ג) ולא תתתן – מרכא טפא, יתור לרבות על לא תעשה של החיתון גם לא תעשה ש- לא יעשה ישראל שושבין לנכרי ...
גם – אתנה, מגביל אשר כי האיסור להיעשות שושבין או ליפות הנכרי הוא כפ' פני משה משום אקרובי דעתא הוא שאסור, אבל אם
לא נעשה לו קירוב דעת כגון ע"י ידידות, ולא אוכל ושותה עמו, אפשר כי מותר.
ולא תתתן גם מעניין כי ר"ת מצטרפים למלה בת"ו – היינו עסקי נשים, או בית"ו, ס"ת מצטרפים למלה אמ"ן – היינו מצד אחד
אימו"ן בין האנשים שדעתם קרובה, מצד אחר א-ל מלך נאמן" שישאל תמיד יזכור את נאמנותו לבורא ויתרחק מקירוב הדעת.

דברים ואתחנן ז,ט:

ונדעתך ביה' אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמך הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותו מצותיו לאלף דור:
ונדעתך – מונח זקף-קטן, כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר במקצת ונוהג בכל (מידה י"ח לרבי אלעזר ב"ר יוסי הגלילי). ראה להלן.

רש"י לאלף דור. ולהלן הוא אומר **(דב' וא' ז,ג) לאלפים**, כאן שהוא סמוך אצל **ולשמרי מצותיו** העושים מיראה הוא אומר **לאלף**

(שפת"ח ל) ולהלן שהוא סמוך אצל **לאהביו** העושים מאהבה ששכרם יותר גדול הוא אומר **לאלפים**.

(דב' וא' ז,ג) ועושה חסד לאלפים – מרכא טפא אתנה, **ולשמרי מצותי** – מרכא סלוק

(שפת"ח ל) ... יש לומר **(דב' וא' ז,ג) לאהביו** מוסב אדלעיל מיניה א- **שמך הברית והחסד**

ולשמרי מצותיו קאי אמה דכתיב אחריו וכו'

* טט - הפסוק עד **(דב' וא' ז,ג) האל הנאמן** מתאר השגחת ה'. תבנית הטעמים אמנם אינה כעין כלל ופרט או כעין בנין אב אבל המשך
הקרא **שמך הברית והחסד** – דרגא מונח רביע, הוא כעין פרט הקשור חזק אל הכתוב לפניו ובעל קשר חלש ממנו לכתוב אחריו.

* לפי שפת"ח מלת **(דב' וא' ז,ג) לאהביו** קשורה לכתוב לפניו היינו גם היא חלק מהקשר החזק אלפניו וטעם תביר שלה מנתק אותה
מהכתוב אחריה

* לפי רש"י ושפת"ח **ולשמרי מצותיו** – מרכא טפא, קשור לאמור אחריו, כי כפ"רש"י הם עושים מיראה ולכן שכרם מוגבל **(דב' וא' ז,ג)**
(דב' וא' ז,ג) לאלף דור – מרכא סלוק, כלומר סיפא הפסוק מתאר מתן שכר מוגבל מה' אל "שמרי מצותיו מיראה". לעומת מתן שכר בלתי מוגבל
לעובדי ה' מאהבה. ברישא שכר גדול המעיד על קשר חזק, הסיפא שכר מוגבל המעיד על קשר פחות חזק.

אבל ב-מכילתא דרבי ישמעאל יתרו – **מסכתא דבחדש פ'ו ו, ו**-וב-במדרש תנאים לדברים ואתחנן ה,ט מלמד כי אלף דור אינו מוגבל,
ויתירה מלמד על מסירות נפש לקיום המצוות. ...

ועושה חסד לאלפים יכול כשם שמדת פורענות לארבעה דורות כך מדה טובה לארבעה דורות ת"ל ועושה חסד לאלפים או לאלפים
שומע אני מיעוט אלפים שנים ת"ל **(דב' וא' ז,ג) לאהביו ולשמרי מצותי** לאלף דור (גירסה זאת היא צירוף (דב' וא' ז,ג) ו-1 (דב' וא' ז,ט)
(הכתוב ב-**(דב' וא' ז,ג) הוא לאהביו ולשמרי מצותו לאלף דור**) דורים לאין חקר ולאין מספר כענין שני (תה' ק"ג י"ז עיין שם)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אחת, סלוק = סוף-ספור – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי ממשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנתק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביעי – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

וחסדי ה' מעולם ועד עולם על יריאיו: לאהבי זה אברהם וכיוצא בו: ולשומרי מצותי אלו הנביאים והזקנים שבארץ ישראל שמוסרין נפשם על המצות מה לך יוצא ליהרג על שמלתי את בני מה לך יוצא ליצלב על שקראתי את התורה ועל שאכלתי את המצוה מה לך לוקה (מכף רגל ועד ראש) [מאה פרגול] על שנטלתי את הלולב וה"א (זכ"י ג' ו') אשר הכתי בית מאהבי המכות האלו גרמו לי לאהוב את אבי שבשמים:

אנציקלופדיה תלמודית כרך כה, [יראת ה' (יראת שמים; יראת חטא)] טור פ ר ... ומכל מקום אף באופנים אלו אמרו: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה⁵⁸, לפיכך כשמלמדים את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדים אותם אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתם ויעבדוהו מאהבה⁵⁹. וכן יש מן הראשונים שכתב שאף העושה מאהבת שכר או מיראת יסורים טוב הוא, שמאמין בה' שיש בידו להטיב לו אם יעשה רצונו, ולהביא עליו פורענות אם יעבור על מצוותיו⁶⁰. וכן יראת ה' שמנו אותה הראשונים כמצוה בפני עצמה⁶¹, יש שכתבו שנאמרה על יראת העושה⁶². ויש שהזכרה עבודה מיראה כמעלה מיוחדת וקרובה לעבודה מאהבה, שכן דרשו את הכתובים: לאהבי ולשמרי מצותי⁶³;

הוא האלהים – מונח אתנה האל הנאמן – פשטא זקף-קטן אחרי קיסר (כאן טעם אתנה) והתוכן הוא תיאור ואחריו פעולה שמר הברית והחסד, מרמז על אפשרות לדרשה לכתוב אלפניו ונדעת פיה אל ה' ה' הוא האלהים ולדרשה לכתוב אחריו לאהבי ולשמרי מצותיו לאלף דור:

הלימוד לכתוב אלפניו ונדעת פיה אל ה' ה' הוא האלהים מהתבוננות במה שקורה לאדם לומדים על ההשגחה הפרטית ועל הנהגת הבריאה ע"י ה' לבדו:

דברים רבה (וילנא) פרשת עקב פרשה ג סימן ג ... ג ד"א מה כתיב למעלה (דב וא' ז, ט) ונדעת פיה אל ה' ה' הוא האלהים האל הנאמן
אמר רבי חייא בר אבא דומה הדבר דומה לאוהבו של מלך שהפקיד אצלו פקדון ומת אוהבו של מלך בא בנו ומבקש את הפקדון מידו אמר לו תן לי הפקדון שהפקיד אבא אצלך אמר לו המלך מצאת אחר טוב ממני הפקדון שאצלי לא שמרתי אותו ולא קיפלתי אותו, כך כשחטאו ישראל בימי ירמיה אמר לו הקדוש ברוך הוא לירמיה (ירמיה ב) לך אמור להם לישראל מה מצאו אבותיכם בי עול על כל מה שנשבעתי לאבותיכם לא קיימתי נשבעתי להם שאני מברך את בניהם שנאמר כי כרך אברכך וגו' לא ברכתי אתכם ע"י משה שנאמר (דברים א) ה' אלהיכם הרבה אתכם, אמרתי לו שאני מוציא אתכם ברכוש גדול שנאמר (בראשית טו) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא עשיתי כך (תהלים קה) ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל לפיכך אמר משה ומשמרו את השבועה מן ויפדך מבית עבדים את יודע שהוא האל הנאמן, ד"א פיה אל ה' ה' הוא האלהים א"ר לוי למה הדבר דומה לאוהבו של מלך כו' בא בנו מבקש את הפקדון אמר לו המלך לך והבא שני איסטרטין ושנים עשר בלביטון ועל ידיהן אני נותן לך את הפקדון כך אמר הקדוש ברוך הוא כשיצאו ישראל ממצרים אבותיכם הפקידו אצלי פקדון מנין שנה' (שמות ג) פקוד פקדתי אתכם אמר להן יבואו שני איסטרטין ושנים עשר בלביטון זה משה ואהרן ושנים עשר ראשי שבטים מנין שנאמר (במדבר א) תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן ואתכם יהיו איש איש למטה, ד"א האל הנאמן רבנין אמרי מאמנותו של ב"ו = בשר ודם = את יודע אמנותו של הקדוש ברוך הוא,

דף על הדף קידושין מ,א ... הנה כתיב (שמ' יח כה-ו): "פקד עון אבות על בנים וגו' ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי". יש לבאר עפ"י דברי חז"ל כאן שמחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה ואין הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה רעה למעשה, אבל בע"ז גם מחשבה רעה מצרפה הקדוש ברוך הוא למעשה.

מדרש תנאים לדברים טו,ח ... וכל מי שהוא נותן צדקה לפועלי תורה הקדוש ברוך הוא שומרו לאלף דור דכת' (דב וא' ז, ט) ונדעת פיה אל ה' ה' הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהבי ולשמרי מצותו מצותיו לאלף דור: ועל נותני צדקה הוא אומר (משלי כט, יג) רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה' [הא כיצד עני פשט את ידו לבעל הבית והוא נותן לו מאיר עיני שניהם ה']: ואם אינו נותן לו עליהם הכ' אומר (משלי כב, ב) עשיר ורש נפגשו עשה כולם ה' מי שעשה לזה עשיר יכול לעשותו עני ומי שעשה לזה עני יכול לעשותו עשיר: כיוצא בו תלמיד ששימש את הרב והרב רוצה להשנותו מאיר עיני שניהם ה' אבל תלמיד ששימש את הרב ואין הרב רוצה להשנותו עושה כולם ה' מי שעשה לזה חכם סופו לעשותו טפש ומי שעשה לזה טפש סופו לעשותו חכם:

הלימוד לכתוב אחריו: לאהבי ולשמרי מצותיו – תביר מרכא טפאא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל חלקם לא חל תת-ענין או הלכה הקשורה לנושא. אמנם המצב שיש לשאוף אליו הוא עבודת ה' מאהבה ויראת הרוממות, אבל כמסוכם בציטוט מאנצ' תל' הנ"ל כשמלמדים את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדים אותם אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, ... שאף העושה מאהבת שכר או מיראת יסורים טוב הוא

שמר הברית והחסד – דרגא מונח רביעי, תבנית טעמים המרמזת לתיקון חטא אדם הראשון, תיקון להתחכמות עם מצוות ה'. כנלמד מ- מדרש תנאים לדברים טו,ח, מי שה' נתן לו עושר יתן לאחרים, מי שה' נתן לו חכמה ילמד לאחרים. וב-דברים רבה (וילנא) פרשת עקב פרשה ג סימן ג מי שנוהג באמונה עם הבריות ולא מתחכם עמם, כמעשי רבי פנחס בן יאיר עם שעורים שהופקדו אצלו, וכמעשה שערב לפני ה' שהציבור יפרישו מעשרות כראוי ופסקה מכת עכברים (כנראה שקודם לא הפרישו כראוי וסברו או התחכמו לומר שהם מפרישים כראוי), וכמעשה הצלה מטביעה של בת עושה שיחין של מים לעולי רגלים (ענין של שכר לעושה למען הציבור), וכמעשה רבי שמעון בן שטח שהחזיר אבן טובה שנמצאה הצווארו של חמור אשר קנה מישמעאלי, ולא סמך לומר שברכת ה' היא תעשיר וישאיר האבן אצלו. ועל התחכמות כתב ב-ספר הפרשיות, הרב כי טוב אליהו, ואתחנן ע' פט (לא הביא מקור) ונדעת – ואל תסיח דעתך מזה - פיה ה' אל ה' ה' הוא האלהים – בוחן כליות ולב ויודע מחשבות אם לעקל או לעקלקלות (בבלי סנה' כו,א, ע"ז מח,א) ואין רמיה לפניו. גם בידו הגמול והשילום - האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהבי ... (ז) ומשלים לשנאיו וגו'. זאת אם (ט) נדעת; - (א) ושמרת את-המצוה ואת-החקים ואת-המשפטים אשר אנכי מצוה היום לעשותם: מובטחני בכך כי תשמרם ותנצורם לכלי הוסיף ולבלי גרוע, לבלתי שכוח ולבלתי שנות מאומה.

אחרי שבררנו רמז לתפקיד תבנית הטעמים דרגא מונח רביעי נחבר חלקי הפסוק להסבר רצוף:
ונדעת – מונח זקף-קטן, כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר במקצת ונוהג בכל (מידה י"ח לרבי אלעזר ב"ר יוסי הגלילי). דומה ל-(דב וא' ז, ט) ונדעת – שתי ידיעות שמע, שתי אהבות לה', אהבה תתאה, אהבה עילאה. ונדעת – שתי ידיעות בענין פיה ה' אל ה' ה' הוא האלהים (א) ידיעת מה שאפשר להשיג (ב) ידיעת העובדה שיש מה שאי אפשר להשיג. ומתוך כך לקבל כי פיה ה' אל ה' ה' במידות של חסד גבורה (דיון) ומתוך כך פועל ברחמים וזהו האל הנאמן בהנהגתו כגון בשכר ועונש לתקן עולמו, כי בכך הוא שמר הברית והחסד – דרגא מונח רביעי, יודע מחשבות הלב האם לעקל (מתכוין לדבר שאמר שצריך לו, היינו לשמה) או לעקלקלות (אינו מתכוין לדבר שאמר שצריך אלא כדי להתחכם עם מצוות ה', היינו שלא לשמה).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושע, ב"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סדר קריאת; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא – תרסא – דרוש בפסוק שער, מדיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מדיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.6 דברים אתחנן ג,כג (התשע"ו)

דברים ואתחנן ג,כג – כד: ס [כג] ואתחנן אל-ה' בעת ההוא לאמר:
[כד] אֲדַבְּרֵי יְהוָה אִתָּה הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-נְדָלְךָ וְאֶת-יָדְךָ הַחֲנוּקָה
אֲשֶׁר מִי-אֵל בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כַמַּעֲשִׂיךָ וְכַגְבוּרְתְּךָ:
דברים ואתחנן ד, : פרשת שמע פ [ד] שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:

חז"ל דרשו ב-**[מדרש תנאים לדברים פרק ג] אֶת-נְדָלְךָ** זה בנין אב לכל גדולה שבתורה **וְאֶת-יָדְךָ הַחֲנוּקָה** אלו עשר מכות שהביא המקום ב"ה על המצרים במצ' שנ' בהן **(שמות בא ח,א)** נטה את ידך: ד"א **אֶת-נְדָלְךָ** אמר לפניו רבונו של עולם אימתי אתה מתגדל בעולמך בשעה שאתה כובש על מדת הדנין שנ' **(מיכה ז,ח)** מי אל כמוך נושא עון:
אִתָּה הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-נְדָלְךָ – פעמיים זקף בין שני קיסרים (כאן בין סלוק של פסוק קודם ובין אתנה שבפסוק זה) כעין בנין אב, לכל גדולה שבתורה שהיא כיבוש על מדת הדין.

משה רבנו מלמד שמה שאמר **(דב' וא' ג,כג) לאמר** הינו לומר **(דב' וא' ג,כד) אֲדַבְּרֵי יְהוָה וגו'**, מהו השבחה במלים אלו?
(דב' וא' ג,כד) אֲדַבְּרֵי יְהוָה הויה בניקוד א-לקים ופ'רש"י **אֲדַבְּרֵי יְהוָה** רחום בדין, והשבחה במלים אלו אימתי אתה מתגדל בעולמך בשעה שאתה כובש על מדת הדין.

מה הייתה מהות תחינות משה רבנו שה' יכבוש על מדת הדין? נענה על כך בשלבים.
שלב (א): התבוננות בתבניות הטעמים של **(דב' וא' ג,כג)** ושל **(דב' וא' ג,ד)** מגלה דמיון ביניהן.
(דב' וא' ג,כג) וְאֶתְחַנֵּן אֶל-ה' – (סלוק מפסוק קודם) טפחא אתנה תבנית כתבנית טעמי
(דב' וא' ג,ד) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל – (סלוק מפסוק קודם) טפחא אתנה,
(דב' וא' ג,כג) בְּעֵת הַהוּא לְאָמַר: – מרכא טפחא סלוק תבנית כמעט כתבנית כטעמי
(דב' וא' ג,ד) ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: – מרכא טפחא מרכא פסק סלוק
הדמיון בין תבניות הטעמים מרמז על קרבה רעיונית בין התכנים. בנוסף, תבנית הטעמים של "שמע ישראל" בעלת קרבה רעיונית ל-**(בר' א,א)** "בראשית ברא א-לקים וגו'" שטעמיו טפחא מרכא אתנה מרכא טפחא מרכא סלוק.

שלב (ב) נקשור בין קריאת שמע לדרשה של כיבוש על מדת הדין.
קריאת שמע היא קבלת עול מלכות שמים וחז"ל למדו שכעת צרה יחזק יהודי את עצמו בקבלת עול מלכות שמים. אפשר כי המקור ללימוד זה מרומז בתבנית הטעמים של **(דב' וא' ג,כג) וְאֶתְחַנֵּן אֶל-ה'** – (סלוק) טפחא אתנה כטעמי **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** טפחא אתנה, תחינת משה רבנו כמנין **(דב' וא' ג,כג) וְאֶתְחַנֵּן** (= תפל"ה שהיא שיר"ה) הייתה התחזקות בקבלת עול מלכות שמים עד אשר בדרגה (תפל"ה) שהיא שיר"ה) ה' נענה לו וצוהו **(דב' וא' ג,כג) עֲלֶיךָ רֹאשׁ הַפְּסָקָה וְשָׂא עֵינֶיךָ יְמֶה וְצַפְנָה וְתִימְנָה וּמִנְרֵסָה וְרָאָה בְּעֵינֶיךָ פִּי-לֹא תַעֲבֹר** **אֶתְחַנֵּן אֶל-ה'**: קבלת עול מלכות שמים של משה רבנו פעלה שאמנם לא יכנס חי אבל הוא מליץ טוב על עם ישראל שבחוץ לארץ ישראל מקבורתו מול פעור, וגם מאז ולתמיד התבוננותו בארץ ישראל מליצה טוב עליה ועל עם ישראל שבה והיא פועלת שה' כובש על מדת הדין. טט: כאילו כתוב ב-**(דב' וא' ג,כג) ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד** – התחננתי לה' ב- **לְאָמַר** שמע ישראל, וטעם סלוק כמגביל ללמד שהתחנן רק על קבלת עול מלכות שמים, כדי שה' יהיה כובש על מדת הדין.

מקורות לקשר בין קבלת עול מלכות שמים וכיבוש על מדת הדין.
[משנה ר"ה פ"ג,מ"ח] [*] (שם בשלח ז,יא) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יֵרֵם מִשָּׁה יְדוּ וְגַבְרֵי יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִגִּישׁ יְדוּ וְגַבְרֵי עַמְלֹק: וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים (טט):
בקבלת עול מלכות שמים) היו מתגברים ואם לאו היו נופלין כיוצא בדבר אתה אומר **(במ' חקת כא,ח) וְיֹאמְרוּ ה' אֱלֹהֵי-מִשְׁכָּנֶיךָ עֲשֶׂה לָךְ שָׂרָף וְשָׂרִים אֲתוּ עֲלֶיגָם וְהָיָה פֶלֶא הַנְּשׂוּרָה וְרָאָה אֲתוּ וְחָי:** וכי נחש ממת או נחש מחיה אלא בזמן שישאל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים (טט: בקבלת עול מלכות שמים) היו מתרפאים ואם לאו היו נימוקים וגו'. (בשם שב"פ). (השורה הבאה בשם א"מ קרוויסר)
[בבלי מגילה ג,א] אמר רבינא: שמע מינה, האי מאן דמיבעית - אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי. מאי תקנתיה? ליקרי קריאת שמע.
[אור החיים] (שם' יתרו כ,א) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת-פְּלִיִּי הַבְּרָכִים הָאֵלֶּה לְאָמַר: ס. טעם זכרון שם אלהים בנתינת תורה, לומר כי התורה נתנה ממדת הדין וממדת הרחמים, מדת הדין **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים**, מדת הרחמים **(שם' יתרו כ,ב) אֲנֹכִי ה'**, עוד הודיע סוד אומר **(מ"א יח,ט) ה' הוּא הָאֱלֹהִים ה' הוּא הָאֱלֹהִים:** כי דבר אלהים **אֲנֹכִי ה'**, והוא מה שאנו מיחדים פעמים באהבה בפ' **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:** טט: אפשר שמרמז שבפירוש אחד לפסוק זה מלת **אֱלֹהֵינוּ** מלמדת על מדת הדין הנתונה בין שני שמות הויה **ה' אֱלֹהֵינוּ ה'** המלמדים על פעמיים מדת הרחמים, וכך מדת הרחמים כובשת על מדת הדין המרומזת בשם א-לקינו. וכעין זה מרומז בנאמר **(דב' וא' ג,כד) אֲדַבְּרֵי יְהוָה**. כעין נאמר **אֲדַבְּרֵי** ששם אדנות מורה על קבלת עול מלכות שמים, אדנות בניקוד שם הויה של רחמים מורה על מדת הרחמים, את המלה הבאה **יְהוָה** שם הויה בניקוד א-לקים קוראים א-לקים, רמז למדת הדין, המוסתרת כי כתוב הויה שזה מדת הרחמים. מתקבל כעין מדת רחמים, מדת הדין, מדת הרחמים, והמצאות מדת הדין בין שתי אזכרות של מדת הרחמים הוא רמז לכבוש על מדת הדין.

[אוצר החכמה] אהבת חיים, רוח חיים – ב, הרב דייטש חיים יהודה ע' 315] ח ובזה מרמז רבינו הק' שהתחיל בקר"ש של ערביית דמקשה בגמ' ע"ז ומתוך שהוא כביריתו של עולם ויהי ערב ויהי בקר יום אחד (קשר רעיוני לבריאת העולם), והכוונה דידוע ד"ערב" מכונה לעת צרה ר"ל. אבל מהערב גופא אפשר לעשות שהיה "יום אחד" שגם הערב יהיה יום, וזהו ע"ד **קבלת עול מלכות שמים ועול תורה ומצוות**, שכל העשרה הדברות מפורשים בק"ש עיין ירושלמי סוף פרק דברכות.

[אוצר החכמה] עולם התפילות - הרב מונק אליהו (עדת יריאים פריס) ע' 206] אמת ואמונה הזכרת יציאת מצרים מעוררת במחשבתנו את תודעת "אמת ואמונה" את האמת הכירו בני ישראל כאשר ה' שאת מציאותו מבשרים דברי ק"ש, נתגלה להם על ידי ניסים ונפלאות לפני יציאתם ממצרים ולאחריה. מאז היתה גם ה א מ ו נ ה נטועה בלבבותיהם ובלבבות כל צאצאיהם, שה' יעזור להם תמיד בכל צרה וצוקה, אם יבואו לחסות תחת כנפי שכינתו על ידי קבלת עול מלכות שמים.

[אוצר החכמה] בית שמחה – א: תורות הגאון הקדוש מקרעטשניף זצוק"ל, ע"י נכדו הרב שנייבלג חיים מאיר, ע' 200] ... (בתרגום מאידיש) אומרים אבינו מלכנו בטל מעלינו כל גזירות קשות ורעות, יש לחיות עם קבלת עול מלכות שמים, ... על יהודי לקום עבור קבלת עול מלכות שמים ואז הגזירה מתבטלת ומבטלת כל הגזירות.

